

Mäkinen Jussi
Rytönen Riikka

13.1.2026

Viite

Napsauta tähän ja kirjoita viite.

OSA; Epävirallinen oikeus- ja sisäministerikokous 21.-23.1.2026; Lefkosia

Suomea edustavat kokouksessa sisäministeri Mari Rantanen ja valtiosihteeri Teija Makkonen.

Sisäministerit keskustelevat kokouksessa **kestävästä lähestymistavasta paluisiin ja uudelleenkotoutumiseen**. Erityistä huomiota kiinnitetään kansainvälisten järjestöjen rooliin ja niiden tuomaan lisäarvoon paluutoimien tukemisessa erityisesti uudelleenkotoutumisohjelmien kautta, maissa, joissa yhteistyö on edelleen rajallista. Toisena aiheena sisäministereillä on **Schengen-alueen turvaaminen**. Tarkoituksena on keskustella erityisesti sisäisen turvallisuuden toimista, joilla ehkäistään luvatonta edelleen liikkumista Schengen-alueella. Myös työlounaalla keskustellaan paluista ja niihin liittyvästä yhteistyöstä kolmansien maiden kanssa.

Oikeusasioiden kokouspäivä koostuu kahdesta osiosta, joista ensimmäisessä käsitellään **rikoksella hankittujen varojen takaisinperinnän tehostamista**. Suomi pitää tärkeänä rikollisin keinoin hankittujen varojen takaisinsaannin ja menetetyksi tuomitsemisen tehostamista ja korostaa kansainvälisen yhteistyön merkitystä tällä alalla. Toinen keskustelu oikeuspäivänä käsittelee **laittomasti vietyjen kulttuuriesineiden palauttamista**. Puheenjohtajan tarkoituksena on tuoda keskusteltavaksi kulttuuriesineiden palauttamiseen liittyvät kansainvälisen yksityisoikeuden kysymykset, jotka koskevat tuomioistuimen toimivaltaa ja lainvalintaa. Työlounaan aiheena on rikosoikeusjärjestelmän kanssa tekemisessä olevien nuorten ohjaaminen päihdehoitoon ja vankeuden vaihtoehtojen edistäminen.

Kummankaan kokouspäivän keskusteluasiakirjat eivät olleet käytettävissä perusmuistioita laadittaessa.

Asialista:

1. Kestävä lähestymistapa paluusiin ja uudelleenkotoutumiseen (SIVU 3)
2. Schengen-alueen turvaaminen – sisäisen turvallisuuden toimenpiteet edelleen liikkumisen estämiseksi (SIVU 8)
3. Rikoksella hankittujen varojen takaisinperinnän tehostaminen (SIVU 12)
4. Laittomasti vietyjen kulttuuriesineiden palauttaminen (SIVU 12)

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/85/2026-SM-1

Jokinen Riikka

8.1.2026

OSA; Epävirallinen oikeus- ja sisäministerikokous 22.–23.1.2026; Kestävä lähestymistapa paluusiin ja uudelleen-kotoutumiseen

Kokous

Epävirallinen oikeus- ja sisäministerikokous 22.–23.1.2026

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Epävirallisessa oikeus- ja sisäministerikokouksessa 22.–23.1.2026 käsitellään kestävästä lähestymistapaa paluusiin ja uudelleenkotoutumiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään kansainvälisten järjestöjen rooliin ja niiden tuomaan lisäarvoon paluutoimien tukemisessa erityisesti uudelleenkotoutumisohjelmien kautta, maissa, joissa yhteistyö on edelleen rajallista.

Puheenjohtajan keskusteluasiakirjaa ei ole ollut käytettävissä perusmuistiota laadittaessa.

Suomen kanta

Seuraavat kannat on muodostettu E-kirjeessä E 58/2023 vp

Suomelle on tärkeää, että kukin jäsenvaltio hoitaa normaaliaikoina omat muuttoliikepolitiikkaan liittyvät velvoitteensa ja huolehtii ulkorajansa turvallisuudesta kaikissa tilanteissa. Tehokas ulkorajavalvonta on hallitun muuttoliikepolitiikan keskeinen osa-alue. Suomi korostaa EU:n muuttoliikekysymyksissä kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa

toimia edistetään niin EU:n sisällä kuin suhteissa kolmansiin maihin. Muuttoliikepolitiikassa tulee panostaa vahvoihin ja toimiviin kumppanuuksiin lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa hyödyntäen EU-virastojen kyvykkyudet täysimääräisesti. Suomi edistää EU-tasolla yhteistyötä kolmansien maiden kanssa. Tavoitteena on muuttoliikepaineen hillintä sekä ihmissalakuljetuksen ehkäisy. Suomi edistää rakentavasti EU-tason toimia, joilla kehitetään mahdollisuuksia toteuttaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälisen suojelun tarjoaminen turvallisissa kolmansissa maissa. Hallitusohjelman mukaan Suomi noudattaa muuttoliikepolitiikassa ihmisoikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta. EU:n yhteisen palautuspolitiikan tehostaminen ml. eri politiikkasektorien työkaluja hyödyntäen yhteistyössä EU-paluukoordinaattorin kanssa on keskeistä. Suomi pitää tärkeänä, että palautuspolitiikkaa EU:ssa kehitetään ja vahvistetaan. Suomi edistää ja tukee EU-tason aloitteita mm. turvallisten kolmansien maiden määrittämiseksi sekä turvapaikkaprosessissa että palautuksissa.

Suomi korostaa vahvojen ulkorajojen merkitystä ja Schengen-säännösten kehittämistä muuttoliikkeen hallitsemiseksi. Unionin muuttoliikepolitiikkaa kehitettäessä huomiota tulee kiinnittää asemaamme ulkorajavaltiona sekä jäsenvaltiona, joka on kohdamaa ja väylä edelleen liikkumiseen. Lisäksi Suomi edistää määrätietoisesti ratkaisuja, joilla esettäisiin ulkoisten toimijoiden mahdollisuuksia käyttää muuttoliikettä unioniin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä. Suomi edistää rakentavasti sellaisen EU-tason mekanismin käyttöönottoa, jolla laajamittaisen laittoman tai välineellistetyn maahanmuuton tilanteessa yksilöllisten turvapaikkahakemusten käsittely voidaan väliaikaisesti keskeyttää tilanteessa, jossa valtion suvereniteetti vaarantuu esimerkiksi vieraan valtion vihamielisten toimenpiteiden johdosta.

Seuraavat kannat on muodostettu E-kirjeessä E 35/2024 vp

Suomi toteaa, että Frontexin tukea paluille ja palautuksille tulisi hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti palautuksissa turvalliisiin kolmansiin maihin. Suomi on valmis tarkastelemaan avoimesti mahdollisia selvityksiä Frontexin palautustuen hyödyntämiseksi myös kolmansista maista kolmansiin maihin ihmisoikeuksia kunnioittaen.

Seuraavat kannat on muodostettu E-kirjeessä E 77/2025 vp

Suomi tukee Frontexin toimia, joilla tehostettaisiin ja lisättäisiin palautuksia mahdollisimman paljon ja painottaa sen keskeistä roolia kolmansien maiden kanssa käytävissä keskusteluissa ja kumppanuuksissa. Suomen näkemyksen mukaan osana Frontexin toiminnan kehittämistä kolmansissa maissa yhtenä vartenotettavana vaihtoehtona voitaisiin pitää toimia, joilla tuettaisiin palautuksia alkuperämaihin, ihmisoikeuksia kunnioittaen.

Seuraavat kannat on muodostettu U-kirjelmässä U 15/2025 vp

Komission ehdotus uudeksi paluusetukseksi toteuttaa hallitusohjelman tavoitetta kielteisen päätöksen saaneiden palautusten nopeuttamisesta. Valtioneuvosto katsoo, että paluita ja palautuksia on välttämätöntä tehostaa, jotta laittomasti maassa oleskelevat kolmansien maiden kansalaiset tosiasiallisesti poistuvat EU:n alueelta joko saatettuina tai vapaaehtoisesti palautuskieltoa kunnioittaen.

Valtioneuvosto tukee yhteisen eurooppalaisen palautusjärjestelmän luomista. Tehokas ja toimiva palautuspolitiikka on uskottavan eurooppalaisen turvapaikka- ja muuttoliikejärjestelmän edellytys ja koko unionin turvallisuuteen keskeisesti vaikuttava tekijä. Yhteisillä toimintatavoilla pystytään parhaiten turvaamaan laittomasti unionin alueella oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten, mukaan lukien turvallisuushkaa aiheuttavien henkilöiden, tehokas palauttaminen ja estämään myös luvaton edelleen liikkumista jäsenvaltiosta toiseen. Lainsäädännön tehostamisen ohella on edelleen keskeistä, että unionin tasolla komissio ja ulkosuhdehallinto toimivat aktiivisesti kolmansien maiden

kanssa takaisinottoyhteistyön parantamiseksi, ja että EU:n yhteistä palautuspolitiikkaa tehostetaan eri politiikkasektorien työkaluja hyödyntäen.

On tärkeä varmistaa, että ehdotetut säännökset myös käytännössä yksinkertaistaisivat, nopeuttaisivat ja tehostaisivat palautuksia, eivätkä tarpeettomasti lisäisi hallinnollista taakkaa. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti sellaisiin palautusmenettelyä koskeviin ehdotuksiin, joilla menettelystä saadaan selkeää, sujuvaa ja tehokasta, ja joilla varmistetaan se, että laittomasti oleskeleva kolmannen maan kansalainen palaa vapaaehtoisesti tai hänet palautetaan viranomaistoimin.

Valtioneuvosto kannattaa paluumaan määrittelyä mahdollisimman laajasti, jotta palauttamisen toteuttamiselle olisi monipuolisemmin vaihtoehtoja erityisesti tilanteissa, jossa kolmas maa ei suostu ottamaan kansalaisiaan vastaan. Valtioneuvosto pitää hyvänä ja kannatettavana sitä, että ehdotuksella luotaisiin selkeä oikeudellinen kehys niin kutsuttujen paluukeskusten perustamiselle kolmanteen maahan sopimuksen tai järjestelyn turvin. Paluukeskukset olisivat yksi varteenotettava keino viranomaistoimin tapahtuvien palautusten keinovalikoimassa ja kannustaisivat palautettavia vapaaehtoiseen paluuseen. Kolmannelle maalle asetetaan perus- ja ihmisoikeuskriteerit siten, että ne turvaavat oikeuksien toteutumisen vakiintuneella kansainvälisen oikeuden tasolla, ja mahdollistavat paluukeskusten perustamisen niissä puitteissa. Suomi osallistuu neuvotteluihin paluukeskusten perustamiseksi EU:n ulkopuolelle yhteisellä EU-päätöksellä tai jäsenvaltioiden muodostaman ryhmän päätöksellä. Valtioneuvosto arvioi osallistumisen asetuksen myötä mahdollisesti perustettavien paluukeskusten toimintaan erikseen. Valtioneuvosto edistää sitä, että EU-rahoitusta on mahdollista käyttää palautusten tehostamiseen paluukeskukset mukaan lukien.

Viranomaistoimin toteutettavien palautusten vastinparina on tärkeää olla vapaaehtoisen paluun järjestelmä. Valtioneuvosto suhtautuu kuitenkin varauksellisesti velvollisuuteen tarjota paluun ja uudelleenkotoutumisen ohjelmia tasapuolisesti kaikille laittomasti oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille. Valtioneuvosto pitää olennaisena tietojen vaihtamista palautettavalle myönnettyistä tuista, jotta samalle henkilölle ei myönnettäisi uudelleen tukea toisesta jäsenvaltiosta ja estettäisiin tukien väärinkäyttöä. Ehdotus siitä, ettei paluun ja uudelleenkotoutumisen ohjelmien tarjoamisen tule olla takaisinoton edellytyksenä, on kannatettava.

Pääasiallinen sisältö

Avustettu vapaaehtoinen paluu

Suomessa on käytössä kansallinen avustetun vapaaehtoisen paluun järjestelmä, jonka avulla kielteisen päätöksen saaneet tai hakemuksensa peruuttaneet turvapaikanhakijat voivat saada avustusta kotimaahan palaamiseen. Paluiden järjestämisestä vastaa Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM. Vapaaehtoisen paluun avustuksen myöntämisen kriteerinä on pysyvä paluu. Lisäksi Suomi hyödyntää Frontexin uudelleenkotoutumisen järjestelmää (EURP, EU Reintegration Programme) paluiden tukemisessa.

EU:n vapaaehtoisen paluun ja uudelleenkotoutumisen strategia

Vapaaehtoista paluuta ja uudelleenkotouttamista koskevassa EU:n strategiassa (COM(2021) 120 final) edistetään vapaaehtoista paluuta ja uudelleenkotouttamista EU:n yhteisen palauttamisjärjestelmän keskeisenä osana pakkoon perustuvien palautusten rinnalla. Strategiassa uudelleenkotoutumisen tukeminen on keskeinen tapa edistää paluun kestävyttä. Vapaaehtoinen paluu, jota pidetään yleensä kustannustehokkaampana kuin pakkoon perustuvaa paluuta, antaa palautettavalle henkilölle todellisia

mahdollisuuksia ja ottaa huomioon tämän tarpeet, odotukset ja paluunjälkeiset tulevaisuudennäkymät. Kun palaaminen on vapaaehtoista ja osa kattavaa kumppanuutta, myös paluumaat ovat halukkaampia osallistumaan paluuprosessiin ja ottamaan siitä vastuun. Nämä tekijät rakentavat luottamusta järjestelmään ja lisäävät sen uskottavuutta ja tehokkuutta.

Paluuasetus

Neuvoston yleisnäkemyks paluuasetuksesta saavutettiin 8.12.2025. Paluuasetus ei ole vielä voimassa olevaa lainsäädäntöä, koska parlamentti ei ole muodostanut vielä omaa kantaansa ja siten trilogia ei ole vielä aloitettu.

Paluuasetuksessa huomioidaan vapaaehtoinen paluu ja uudelleenkotoutumisen tukeminen. Laittomasti oleskelevalle kolmannen maan kansalaiselle voidaan ilmoittaa palautuspäätöksessä paluulle asetettu aika, jonka kuluessa henkilön tulee poistua jäsenvaltioiden alueelta vapaaehtoisesti. Jos henkilö ei noudata hänelle asetettua aikaa, voidaan katsoa, ettei hän tee yhteistyötä palautusprosessin kaikissa vaiheissa, josta voi seurata sanktiona muun muassa liikkumisvapauden rajoituksia. Asetuksen mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava sekä paluuta ja uudelleenkotoutumista koskevan neuvonnan että kansallisella tai unionin tasolla rahoitettujen paluu- ja uudelleenkotoutumisohjelmien saatavuus. Asetus kannustaa vapaaehtoiseen paluuseen, koska tällä tavoin henkilö voi välttää sanktioluonteiset toimet kuten häneen kohdistetun liikkumisvapauden rajoituksen tai palautuksen kolmanteen maahan sijoitettuun paluukeskukseen. Vapaaehtoinen paluu on inhimillisempi tapa palata kuin palautus viranomaisten saattamana.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 16.1.2026

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 16.1.2026 (kirjallinen menettely)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Puheenjohtajan keskusteluasiakirja ei ole ollut käytettävissä muistiota laadittaessa.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Riikka Jokinen SM/MMO, riikka.jokinen(a)gov.fi

VAHVA-tunnus

EU/85/2026

Liitteet**Viite**

Sisäministeriö

Perusmuistio

EU/83/2026-SM-1

Ahlstedt Aino

13.1.2026

OSA; Epävirallinen oikeus- ja sisäministerikokous 22.-23.1.2026; Schengen-alueen turvaaminen: sisäisen turvallisuuden toimenpiteet edelleen liikkumisen estämiseksi

Kokous

Epävirallinen oikeus- ja sisäministerikokous 22.-23.1.2026

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Sisäministerit keskustelevat oikeus- ja sisäministerikokouksessa Schengen-alueen turvaamisesta. Tarkoituksena on keskustella erityisesti sisäiseen turvallisuuteen liittyvistä toimista, joilla estetään luvatonta edelleen liikkumista Schengen-alueella.

Puheenjohtajan keskusteluasiakirja ei ole ollut käytettävissä muistiota laadittaessa.

Suomen kanta

Seuraavat kannat on esitetty E-kirjeessä E 39/2025 vp

Sisäisen turvallisuuden alalla on jatkuvasti ennakoitava ja kehitettävä viranomaisten toimintaedellytyksiä vastata muuttuviin turvallisuusuuhkiin ja suojata kansalaisten turvallisuutta. EU-tason toimet unionin sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseksi ovat keskeisiä. Rajat ylittäviin ilmiöihin voidaan vastata parhaiten rajat ylittävällä toiminnalla ja yhteistyöllä.

On tärkeää, että sisäiseen turvallisuuteen liittyvät politiikkatoimet ja operatiivinen toiminta perustuisivat mahdollisimman ajantasaiseen ja yhdenmukaiseen tilannekuvaan ja uhka-analyysiin.

Suomi korostaa nykyisessä turvallisuustilanteessa ennakoivien toimien ja poikkisektorallisen yhteistyön vahvistamista ja olemassa olevien jäsenvaltioiden tiedustelu yhteistyöjärjestelyjen tehokasta hyödyntämistä myös EU:ssa tehtävän sisäisen turvallisuuden työn tukena. Jäsenvaltioiden tiedustelu ja sen ohjaus tulee kuitenkin olla jäsenvaltioiden omassa päättävällä.

Seuraavat kannat on esitetty E-kirjeessä E 35/2024 vp

Suomelle on erityisen tärkeää varmistaa, että EU-tason säännöksissä, ml. Schengen-säännökset, olisi riittävä liikkumavara toimia erityisesti välineellistetyin maahantulon tilanteissa. Suomi muistuttaa, että perussopimusten mukaan unionin on kunnioitettava valtion keskeisiä tehtäviä kuten yleisen järjestyksen ylläpitäminen ja kansallisen turvallisuuden takaaminen.

Suomi toteaa, että Frontexin tukea paluulle ja palautuksille tulisi hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti palautuksissa turvallisiin kolmansiiin maihin. Suomi on valmis tarkastelemaan avoimesti mahdollisia selvityksiä Frontexin palautustuen hyödyntämiseksi myös kolmansista maista kolmansiiin maihin ihmisoikeuksia kunnioittaen.

Schengen-aluetta koskeviin turvallisuusuuhkiin on tärkeää vastata nopeasti ja vaikuttavasti. Tähän liittyen eurooppalaisen neliportaisen maahanpääsyn valvontamallia tulee edelleen vahvistaa. Suomi katsoo, että neliportainen valvontamalli yhdessä tehokkaan tiedustelun kanssa mahdollistaa EU:n rajaturvallisuuteen liittyvän tilannetietoisuuden parantamisen ja paremman kyvyn vaikuttaa ilmiöihin jo ennen kuin ne konkretisoituvat ulkorajoillamme ja vapaan liikkuvuuden alueella.

Sisärajat ylittävistä turvallisuusuuhkista tulee ensisijaisesti huolehtia poliisiyhteistyön keinoin. Sisärajavalvonnan käyttöönottamisen on kuitenkin tärkeää olla jäsenmaan keinovalikoimassa, etenkin ulkorajojen häiriötilanteissa, joissa maahantulijat voivat liikkua edelleen Schengen-alueella. Viranomaisille on varmistettava riittävät toimivaltuudet sisärajajoilla, mm. EU-maiden parhaat käytännöt huomioiden.

Seuraavat kannat on esitetty E-kirjeessä E 77/2025 vp

Suomi katsoo, että Frontexin toimintaedellytyksiä tulisi vahvistaa ulkorajojen turvaamisessa, laittoman maahantulon torjumisessa ja paluiden tehostamisessa, joiden on oltava Frontexin toiminnan keskiössä. Painopisteen olisi siirryttävä laittoman maahantulon torjuntaan ja ulkorajojen suojaamiseen, perusoikeuksia kunnioittaen.

Suomi katsoo, että pysyvän joukon tarkasti säännelty käyttö rajaturvallisuuteen liittyvissä tehtävissä vapaan liikkuvuuden alueella, esimerkiksi seulonta-asetuksen toimeenpanoon liittyen, olisi tärkeä lisä jäsenvaltion keinovalikoimassa, etenkin ulkorajojen häiriötilanteissa, joissa hallitsematon edelleen liikkuminen voi laajemmin vaarantaa vapaan liikkuvuuden alueen. Tämän ei tulisi vaikuttaa kansallisten viranomaisten toimivaltaan, tehtävänjakoon tai siihen, että Frontexin pysyvä joukko jatkossakin toimisi kulloinkin johtovastuussa olevan viranomaisen, esimerkiksi Rajavartiolaitoksen, Poliisin tai Tullin johdossa.

Suomi tukee Frontexin toimia, joilla tehostettaisiin ja lisättäisiin palautuksia mahdollisimman paljon ja painottaa sen keskeistä roolia kolmansien maiden kanssa käytävissä keskusteluissa ja kumppanuuksissa. Suomen näkemyksen mukaan osana Frontexin toiminnan kehittämistä kolmansissa maissa yhtenä vartenotettavana vaihtoehtona voitaisiin pitää toimia, joilla tuettaisiin palautuksia alkuperämaihin, ihmisoikeuksia kunnioittaen.

Suomen tavoitteena on, että ulkorajoilla esiintyviin ongelmiin vastaamiseksi Frontexin olisi tehtävä tiivistä yhteistyötä kattavasti eri toimijoiden kanssa, kuten EU:n virastojen ja

ulkosuhdehallinnon kanssa. Yhteistyötä tulisi tehdä esimerkiksi muuttoliikkeen hallinnan, sisäisen turvallisuuden, ulkosuhteiden ja yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan aloilla.

Yhteistyö kolmansien maiden kanssa on keskeinen osa neliportaista maahanpääsyn valvontamallia ja sen toteutusta. Suomen näkemyksen mukaan sen lisäksi, että virasto tekee yhteistyötä kolmansien maiden kanssa, sillä olisi oltava läsnäolo ja rakenteet tietyissä maissa ja alueilla torjumassa Schengen-alueelle suuntautuvaa laitonta maahantuloa, edistämässä rakenteellista kolmasmaayhteistyötä ja rajaturvallisuutta. Toiminnan tavoitteena tulisi olla erityisesti Schengen-alueelle suuntautuvan laittoman maahantulon torjuminen alkuperä- ja kauttakulkumaissa sekä paluiden tukeminen. Kansainvälisen yhteistyön tulisi olla jäsenneltyä ja perustua ajantasaiseen tilannekuvaan, sekä hyödyntää viraston toimivaltuutta täysimääräisesti.

Pääasiallinen sisältö

Schengen-alue on maailman suurin vapaan liikkuvuuden alue, jolla ei ole käytössä sisärajatarkastuksia. Alueeseen kuuluu täysjäsenenä 29 Euroopan maata (25 EU:n jäsenmaata sekä Islanti, Norja, Liechtenstein ja Sveitsi). Schengen-järjestelmän tavoitteena on turvata ihmisten ja tavaroiden vapaa liikkuvuus niille, joille se sopimusten ja lainsäädännön perusteella kuuluu. Vastaavasti jäsenmaiden tulee pystyä huolehtimaan siitä, ettei vapaan liikkuvuuden oikeutta käytetä väärin ja rikollisiin tarkoituksiin. Schengen-alue nojautuu kolmeen keskeiseen pilariin, jotka ovat tehokas ulkorajavalvonta, toimenpiteet, joilla kompensoidaan sisärajavalvonnan puuttumista sekä vankka hallinto. Schengenin toimivuuteen kohdistuu kuitenkin merkittäviä haasteita, joista suurimmat liittyvät palautusten toimimattomuuteen, ulkorajavalvonnan puutteisiin ja välineellistetyin maahantulon ilmiöön. Sisärajatarkastuksia on joillakin rajoilla pidetty yllä jo pitkään erityisesti kolmansien maiden kansalaisten luvattoman edelleen liikkumisen vuoksi, minkä on katsottu muodostavan vakavan uhan yleiselle järjestykselle tai sisäiselle turvallisuudelle.

Euroopan komissio on antanut viime vuosina useita suosituksia sisärajavalvontaa kompensoivista toimista. Komission suosituksen ((EU) 2024/268) mukaan on lujitettava yhteisiä toimia, jotta voidaan torjua jäsenvaltioiden välistä luvattonta edelleen liikkumista. Muuttopaine voi johtaa tarkastusten tehostamiseen sisäraja-alueilla ja tarvittaessa sisärajavalvonnan palauttamiseen. Sisärajatarkastuksia olisi kuitenkin suoritettava vain niin kauan kuin niitä ei voida korvata riskianalyysiin perustuvilla tehostetuilla poliisitarkastuksilla ja rajat ylittävillä poliisiyhteistyötoimenpiteillä.

Komission huhtikuussa 2025 julkaistujen Schengenin tila 2025-raportin sekä EU:n sisäisen turvallisuuden strategian mukaan sisäisen turvallisuuden takaaminen alueella, jolla ei suoriteta sisärajavalvontaa, edellyttää syvempää ja järjestelmällisempää yhteistyötä kansallisten lainvalvontaviranomaisten välillä. Neuvoston työtä tukeakseen komissio tulee laatimaan säännöllisiä uhka-analyyskejä. Tilannekuvan kehittämistä tukeakseen on olennaista, että jäsenvaltiot tehostavat tiedon jakamista EU-virastojen kanssa ja tehostavat tiedustelutiedon vaihtoa. Rajat ylittävä operatiivinen lainvalvontayhteistyö on ratkaisevaa, jotta muuttuviin turvallisuushaasteisiin on mahdollista vastata koordinoitummin ja tehokkaammin.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 16.1.2026

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 16.1.2025 (kirjallinen menettely)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

-

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Aino Ahlstedt SM/KVY, aino.ahlstedt(a)gov.fi

VAHVA-tunnus

EU/83/2026

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Organisaation nimi

Perusmuistio

EU/43/2026-OM-1

Mäkinen Jussi

12.1.2026

Epävirallinen oikeus- ja sisäministerikokous 22.-23.1.2026; oikeuspäivän kokousaiheet

Kokous

Epävirallinen oikeus- ja sisäministerikokous 22.-23.1.2026

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Oikeusasioiden kokouspäivänä on tarkoitus keskustella rikoksella hankittujen varojen takaisinperinnän tehostamisesta sekä laittomasti vietyjen kulttuuriesineiden palauttamisesta. Lisäksi työlounaan aiheena on rikosoikeusjärjestelmän kanssa tekemisessä olevien nuorten ohjaaminen päihdehoitoon ja vankeuden vaihtoehtojen edistäminen.

Puheenjohtajan tausta-asiakirjoja ei ole saatavilla perusmuistiota laadittaessa.

Suomen kanta

Hallitusohjelman mukaan nuorisorangaistussäätelyä kehitetään siten, että teon vakavuus korostuu nykyistä paremmin, esimerkiksi tuomalla sen piiriin yhdyskuntapalvelun elementtejä ja lisäämällä sen käyttöä.

Suomi pitää tärkeänä rikollisin keinoin hankittujen varojen takaisinsaannin ja menetetyksi tuomitsemisen tehostamista ja korostaa kansainvälisen yhteistyön merkitystä tällä alalla (E 29/2024 vp).

Järjestäytyneen rikollisuuden taloudellisten motiivien purkamiseksi rikollisin keinoin hankitun omaisuuden takavarikointi ja rikoshyödyn menetetyksi tuomitseminen on

olennaista. Tältä osin painopisteen tulee lähivuosina olla strategiassa viitatusi hiljattain uudistetun konfiskaatiosääntelyn täytäntöönpanossa (E 39/2025 vp).

Hallitusohjelman mukaan rikoshyödyn poisottamista helpotetaan esimerkiksi alentamalla vaadittavaa näyttökynnystä ja ottamalla käyttöön rikoshyödyn menettämistä koskeva menettely rikosoikeudenkäynnin ulkopuolella. Hallitus ryhtyy estämään lainsäädännöllisin toimin rahanpesua ja tehostaa erityisesti rahanpesuun liittyvää rikoshyödyn takaisin-saamista. Hallitusohjelman menettämisseuraamuksia koskevien kirjausten toteuttamisen yhteydessä pannaan myös kansallisesti täytäntöön EU:n uusi konfiskaatiodirektiivi (U 33/2025 vp).

Seuraavat kannat on muodostettu E-selvityksessä E 58/2023 vp:

Suomen tavoitteena on parempi ja vähäisempi EU-sääntely.

Uuden sääntelyn valmistelussa erityistä huomiota tulee kiinnittää ennakoitavuuteen ja joustavuuteen, jolla pystytään tarvittaessa vastaamaan toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin. EU-sääntelyn on oltava selkeää ja oikeusvarmuutta lisäävää, ja se tulee toimeenpanna tehokkaasti.

Säädösehdotusten tulee perustua riittävän kattaviin ja jäsenvaltioiden erot huomioiviin komission vaikutusarviointeihin sekä eri aloitteiden ja toimenpiteiden yhteisvaikutusten kokonaisarviointiin.

Pääasiallinen sisältö

Varojen takaisinperinnän tehostaminen

Oikeuspäivän ensimmäinen aihe koskee varojen takaisinperinnän tehostamista muuttuvassa taloudellisessa ympäristössä. Alustavien tietojen mukaan tarkoitus on keskustella siitä, mitä toimia esimerkiksi rikoshyödyn jäädyttämisen ja menetetyksi tuomitsemisen osalta tarvitaan tulevaisuudessa, ottaen huomioon järjestäytyneen rikollisuuden teknologinen kehitys.

Rikoshyödyn ja muun rikollisen omaisuuden poisottaminen on tärkeää, jotta voidaan taistella tehokkaasti muun muassa järjestäytyneitä rikollisuutta vastaan. Tärkeää on myös suojella rahoitusjärjestelmää ja laajemmin talouden eheyttä vähentämällä laittomista lähteistä peräisin olevien varojen liikkumista. Esimerkiksi tekninen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja. Rikollisuudesta on myös tullut aikaisempaa korostuneemmin valtioiden rajat ylittävää toimintaa.

Keväällä 2024 voimaan tulleen EU:n uuden konfiskaatiodirektiivin (2024/1260) tavoitteena on tehostaa rikollisen omaisuuden takaisinperintää ja menetetyksi tuomitsemista. Direktiiviehdotuksen taustalla oli muun muassa komission vuonna 2021 hyväksymä järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskeva EU:n strategia (ks. E 63/2021 vp), jonka yhtenä painopisteenä on järjestäytyneen rikollisuuden tuottamien voittojen poistaminen ("seuraa rahaa" -periaate). Direktiivissä säädetään muun muassa rikolliseen toimintaan liittyvän selittämättömän varallisuuden menetetyksi tuomitsemisesta, joka on EU-tasolla kokonaan uusi ja merkittävä menettämisseuraamus. Direktiivi on pantava kansallisesti täytäntöön viimeistään 23.11.2026.

Laittomasti vietyjen kulttuuriesineiden palauttaminen

Oikeuspäivän toisena aiheena on laittomasti vietyjen kulttuuriesineiden palauttaminen. Alustavien tietojen mukaan puheenjohtajavaltion tarkoituksena on tuoda ministereiden keskusteltavaksi laittomasti vietyjen kulttuuriesineiden palauttamiseen liittyviä kysymyksiä. Erityisesti tarkoituksena on keskustella aiheeseen liittyvistä kansainvälisen yksityisoikeuden kysymyksistä koskien tuomioistuimen toimivaltaa ja lainvalintaa. EU:ssa on säädetty lukuisia asetuksia, joilla yhtenäistetään kansainvälistä yksityisoikeutta.

Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat säännöt siviili- ja kauppaoikeuden alalla määritellään vuonna 2012 uudelleenlaaditussa nk. Bryssel Ia -asetuksessa (EU N:o 1215/2012). Bryssel Ia asetukseen (7 artiklan alakohta 4) sisältyy erityinen toimivaltaperuste, jota sovelletaan Euroopan unionin alueella kulttuuriesineiden palauttamista koskeviin siviilikanteisiin. Asetuksen mukaan asiassa, joka koskee kulttuuriesineen takaisinsaantia omistuksen perusteella, kanne voidaan nostaa vastaajaa vastaan sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä kulttuuriesine sijaitsee asian vireille tullessa. EU:n jäsenvaltioiden alueelta laittomasti siirrettyjen kulttuuriesineiden palauttamisesta säädetään direktiivissä 2014/60/EU. Direktiivi kattaa kaikki kulttuuriesineet, jotka jäsenvaltio on kansallisen lainsäädännön tai kansallisten hallintomenettelyjen mukaisesti luokitellut tai määritellyt SEUT 36 artiklassa tarkoitetuiksi taiteellisiksi, historiallisiksi tai arkeologisiksi kansallisistahteiksi.

Vuonna 2007 hyväksytty Rooma II -asetus (EY N:o 864/2007) sääntelee sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavaa lakia siviili- ja kauppaoikeuden alalla ja se muodostaa kokonaisuuden yhdessä Bryssel I- ja Rooma I -asetusten kanssa, joista jälkimmäinen sääntelee sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia. Rooma II -asetuksen tavoitteena on kansallisten lainvalintasääntöjen korvaaminen yhtenäistetyillä lainvalintasäännöillä, mikä lisää ennakoitavuutta ja oikeusvarmuutta.

Euroopan komissio järjesti vuoden 2025 aikana korkean tason foorumin yksityisoikeuden tulevaisuudesta (Justice for Growth) ja sen roolista Euroopan kilpailukykyyn edistämiseksi. Kyseessä oli sarja asiantuntijatason ja korkean tason kokouksia, joihin osallistui jäsenvaltioiden lisäksi laaja joukko sidosryhmiä ja tiedeyhteisön edustajia. Foorumin loppuasiakirjassa todetaan, että Bryssel Ia - ja Rooma II -asetukset ovat keskeisiä sisämarkkinoiden toiminnan kannalta, ja tuodaan esille mahdollisuus tarkastella asetuksia uudelleen.

Euroopan komissio julkaisi vuoden 2025 aikana raportit Bryssel Ia -asetuksen (COM(2025) 268 final) ja Rooma II -asetuksen (COM(2025) 20 final) soveltamisesta. Näiden raporttien pohjalta arvioidaan tarvetta tarkistaa asetuksia. Komissio on alustavasti kertonut, että se valmistelelee julkista kuulemistä Bryssel Ia -asetuksen muuttamisesta ja että sen alustava tavoite on antaa mahdollinen lainsäädäntöehdotus vaikutusarviointineen vuoden 2027 lopussa.

Työlounas

Oikeuspäivän työlounaan aiheena on rikosoikeusjärjestelmän kanssa tekemisessä olevien nuorten ohjaaminen päihdehoitoon ja vankeuden vaihtoehtojen edistäminen. Suomessa rikosoikeusjärjestelmän kanssa tekemisiin joutuvat nuoret kärsivät usein päihde- ja mielenterveysongelmista, jotka saattavat esiintyä samanaikaisesti. Tästä syystä rikosseuraamusten yhteydessä toteutettu nuorten tilanteen selvittäminen ja hoitoonohjaus ovat tärkeitä tulevan rikollisuusriskin vähentämiseksi. Suomessa nuorella rikosentekijällä tarkoitetaan henkilöä, joka tehdessään rangaistavan teon on ollut 15–20-vuotias.

Rikosseuraamuksille vaihtoehtoiset päihdehoidot ja seuraamuksen yhteydessä annettava päihdehoito ovat vaikuttavia ja kustannustehokkaita toimintatapoja vaikuttaa nuorten rikoskäyttäytymisen taustalla oleviin päihdeongelmiin. Suomessa nuorten kohdalla korostetaan hoitoa, tukipalveluita ja avohuollon ratkaisuja. Rikosseuraamuslaitoksella on

käytäntöjä, joissa tuomittu — myös nuori aikuinen — voidaan sijoittaa vankilan sijaan päihdekuntoutuslaitokseen, erityisesti jos kyseessä on lyhyt vankeus tai muuntorangaisu ja jos henkilö sitoutuu kuntoutukseen.

Suomessa puhuttelut ovat tärkeä osa nuorten huumausaineiden käyttörikoksiin liittyvää rikosprosessia. Puhutteluiden tavoitteena on vaikuttaa nuoren käyttäytymiseen ilman rikosoikeudellisia seuraamuksia ja ohjata nuorta tarvittaessa hoidon piiriin.

Nuoriso- ja jengirikollisuuden lisääntyminen tunnistetaan vakavaksi ja monisyiseksi ongelmaksi ja ilmiöön puuttuminen vaatii moniammatillista otetta. Huolestuttavia merkkejä on havaittavissa siitä, miten järjestäytynyt rikollisuus rekrytoi nuoria osallistumaan huumaiden myyntiin. Rikollisryhmät voivat hyödyntää myös 15-vuoden vastuikärajaa nuorempia lapsia rikosten toteuttamisessa. Suomessa tulivat 1.7.2025 voimaan rikoslain muutokset, joissa alle 15-vuotiaan käyttäminen välikappaleena rikoksen tekemisessä säädetään rangaistavana erillisenä rikoksena.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Epävirallisessa ministerikokouksessa ei tehdä päätöksiä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 16.1.2026

Eduskuntakäsittely

Suuren valiokunnan kirjallinen menettely 16.1.2026

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Varojen takaisinperinnän tehostaminen

Oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintö lainsäädäntöehdotuksista hallitusohjelman rikoshyödyn poisottamista koskevien kirjausten toteuttamiseksi ja konfiskaatiodirektiivin kansalliseksi täytäntöönpanemiseksi julkaistiin 18.12.2025 ja se on lausuntokierroksella 20.2.2026 asti. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle kevätistunto-kaudella 2026.

Aihepiiristä käydään keskustelua myös Euroopan neuvostossa, jonka asiantuntijatyöryhmässä on valmisteltu lisäpöytäkirjaa vuonna 2005 tehtyyn ns. Varsovan yleissopimukseen (ks. E 29/2024 vp ja U 33/2025 vp). Yleissopimus koskee rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikointia ja menetetyksi tuomitsemista sekä terrorismin rahoittamista. Komissio on osallistunut neuvotteluihin EU:n puolesta neuvoston päätöksen mukaisesti. Alustavien tietojen mukaan lisäpöytäkirja voitaisiin hyväksyä Euroopan neuvoston ministerikomiteassa vuoden 2026 alkupuoliskolla, jolloin myös neuvoston päätös lisäpöytäkirjan allekirjoittamisesta ja tekemisestä unionin puolesta tehtäisiin.

Laittomasti vietyjen kulttuuriesineiden palauttaminen

Suomessa kulttuuriesineiden vienti- ja maahantuontiasiat kuuluvat pääsääntöisesti opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan. Museovirasto on kulttuuriesineiden vientiasioissa neuvoa-antava ja ohjaava lupaviranomainen. Tulli on kulttuuriesineiden vientiä valvova viranomainen. Laki kulttuuriesineiden maastaviennin rajoittamisesta (933/2016) suojelee ja säilyttää Suomessa kansallisaarteiksi katsottavia kulttuuriperintöön kuuluvia esineitä rajoittamalla tieteellisesti, taiteellisesti ja historiallisesti arvokkaiden kulttuuriesineiden maastavientiä.

Myös EU-tasolla on sääntelyä maahantuontiin ja maastavientiin liittyen. Kulttuuriesineiden maastaviennistä Euroopan ulkopuolelle säädetään kulttuuriesineiden viennistä annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 116/2009 sekä komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) N:o 1081/2012 kulttuuriesineiden viennistä. Kulttuuriesineiden maahantuontiasetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/880 kulttuuriesineiden tullialueelle siirtämisestä ja tuonnista) tavoitteena on torjua laitonta kauppaa, suojella maailmanlaajuisia kulttuuriperintöä ja helpottaa laillista kauppaa.

Kansainvälisellä tasolla kulttuuriesineiden suojelusta säädetään Unescon yleissopimuksessa kulttuuriesineiden luvattoman tuonnin, viennin ja omistusoikeuden siirron kieltämiseksi ja ehkäisemiseksi (SopS 92/1999, 1970). Unidroit'n yleissopimus varastetuista tai laittomasti maasta viedyistä kulttuuriesineistä (SopS 94/1999, 1995) sisältää yksityiskohtaiset määräykset varastettujen ja laittomasti maasta vietyjen kulttuuriesineiden palauttamisesta täydentäen Unescon yleissopimusta. Euroopan neuvosto avasi vuonna 2017 allekirjoituksille kulttuuriomaisuuteen kohdistuvia rikoksia koskevan yleissopimuksen (nk. Nikosian sopimus). Suomi ei ole liittynyt sopimukseen.

Työlounas

Valtioneuvosto hyväksyi huhtikuussa 2024 periaatepäätöksen nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemisen ja torjumisen toimenpideohjelmasta vuosille 2024–2027. Ohjelmassa painotetaan seuraamusjärjestelmän kehittämisen lisäksi varhaisen vaiheen tukea lapsille, nuorille ja perheille sekä nopeaa puuttumista nuorten rikolliseen käyttäytymiseen ennen rikosprosessia, sen aikana ja sen jälkeen.

Komissio antoi joulukuussa 2025 uuden EU:n huumausainestrategian ja etenemissuunnitelman huumausainekaupan torjumiseksi. EU:n huumausainestrategiassa painotetaan viittä keskeistä osa-aluetta, joista huumehaittojen ehkäisemiseen tähtäävillä toimenpiteillä suojellaan nuoria järjestäytyneeseen rikollisuuteen värväämiseltä. Lisäksi huumausainestrategiaa täydentävässä etenemissuunnitelmassa on operatiivisia toimia eri painopistealueilla, joista yhdessä ehkäistään rikollisuutta ja huumeisiin liittyvää väkivaltaa erityisesti nuorten keskuudessa.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

OM/Jussi Mäkinen (0295 150 528)
OM/Sampo Brander (0295 150 349)
OM/Aarne Kinnunen (0295 150 580)
OM/Kirsi Pulkkinen (0295 150 438)

VAHVA-tunnus

EU/43/2026

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Liitteet

Napsauta tähän ja kirjoita liitteet